

Keywords: democracy, revolution, the US Constitution, the first president of America.

Шинкарук Я.І.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ В ПЕРІОД З ЛЮТОГО ПО ГРУДЕНЬ 1919 РОКУ

УДК 340.13+94(477)

Суспільно-історична теорія і практика свідчать, що кожна держава, особливо на зламних етапах з метою охорони державного ладу, забезпечення внутрішньої безпеки, захисту законних інтересів держави і громадян значної уваги приділяє розбудові органів охорони правопорядку та виробленню нормативно-правової бази, що визначає організаційно-правові засади їх функціонування. Подібні проблеми розбудови органів внутрішніх справ та розробки правоохоронного законодавства постали й перед Директорією УНР після її приходу до влади в грудні 1918 р., а також впродовж 1919 р.

Аналіз організаційно-правових засад, на яких будувалися організація та діяльність органів внутрішніх справ в Україні вищевказаного періоду, дозволяє виявити допущені окремими політиками помилки і свідомі перекоси у галузі правового забезпечення діяльності цих органів, з одного боку, показати шляхи розвитку і надбання тогочасної нормотворчої діяльності, спрямованої на створення та вдосконалення нормативно-правової бази, покликаної регулювати правоохоронні відносини й визначати порядок організації та діяльності центрального апарату системи органів внутрішніх справ, з другого.

Створення нормативно-правової бази організації та діяльності органів державної виконавчої влади, зокрема Міністерства внутрішніх справ, є одним з пріоритетних завдань держави. Не стала винятком у цьому питанні й УНР доби Директорії, перед якою після повалення Гетьманату П. Скоропадського постало невідкладне завдання розбудови власних правоохоронних органів.

Дане питання є актуальним і для сучасної України. При роботі та вдосконаленні організаційно-правових засад діяльності МВС України широко використовується міжнародний досвід. Але в процесі вдосконалення організаційно-правових засад діяльності МВС України, особливо в умовах знову розпочатого реформування відомства, необхідно обов'язково звертатися й до історичного досвіду нашої країни, з тим щоб на основі ретельного аналізу виявити допущені тогочасною владою помилки, а також встановити можливість врахування у сучасній практиці тих позитивних надбань, які були напрацьовані у минулі роки, і зокрема – досвіду правового забезпечення організації та діяльності МВС УНР доби Директорії. Вищевикладені положення, а також малодослідженість вказаної проблеми й визначають **актуальність її дослідження. Метою даного дослідження** є аналіз організаційно-правових засад діяльності МВС УНР у період з лютого по грудень 1919 року.

Як відомо, державотворчу діяльність Директорії та її уряду, в тому числі й роботу з розбудови МВС УНР, в умовах мирного часу перервав наступ більшовицьких військ, що почався ще у грудні 1918 року, коли частини Червоної Армії увійшли у Городню та Чернігів, а в січні 1919 року були зайняті вже Ніжин, Козелець, Бровари. Оскільки наступ більшовицьких військ тривав і далі, Директорія змушена була 16 січня оголосити стан війни з РСФРР. Протягом січня Директорія швидко втрачала підконтрольні їй території Лівобережжя, а вже 5 лютого Армія УНР залишила Київ. Урядові установи УНР, зокрема й Міністерство внутрішніх справ, були евакуйовані з Києва ще 2 лютого [1, с. 290-294]. МВС УНР та інші державні установи переїхали до Вінниці.

За доби Директорії, як і за доби Гетьманату, міністр внутрішніх справ, крім загальних повноважень, наділявся й додатковими, які значно розширювали його компетенцію. Так, 15 серпня 1919 р. Рада Народних Міністрів УНР ухвалила постанову «Про тимчасові правила щодо засобів боротьби з діяльністю окремих осіб, яка загрожує республіканському ладу, спокою і внутрішньому порядку Української Народної Республіки» [2].

Постановою Ради Народних Міністрів УНР від 15 серпня 1919 р., «для успішного переведення боротьби з ворогом», вста-

новлювались тимчасові правила щодо засобів боротьби з діяльністю окремих осіб, яка загрожувала республіканському ладу УНР. Так, особи, які підозрювались у діяльності, що загрожувала державному ладу, громадському спокою та внутрішньому порядку, могли бути затримані згідно з постановою повітових комісарів на строк до 10 днів. Цей строк, якщо часу для докладного з'ясування справи не вистачало, міг бути подовжений губернiальним комісаром до трьох тижнів, а міністром внутрішніх справ – до двох місяців. Копія постанови про арешт надсилалася до «місця замкнення» (тримання під вартою) та до прокурора відповідного округу. У випадку, якщо термін, зазначений у постанові, минув, начальник місця замкнення повинен був звільнити арештованого. Нагляд за виконанням останнього положення покладався на прокуратуру. Винятком становили судді, які могли бути затримані лише за згодою і після постанови загальних зборів судів, до яких вони належать, та особи прокурорського нагляду, які могли бути затримані лише за згодою міністра юстиції.

Особливістю розгляду цих справ було те, що провадження по них велося не судами, а Особливою нарадою, до складу якої входили міністр внутрішніх справ, міністр юстиції та військовий міністр. Так, справи, після докладного з'ясування, з усіма матеріалами через міністра внутрішніх справ вносились на розгляд вищезгаданої Особливої наради, яка виносила постанову або про припинення справи, або про висилку винних у місцевість, яка призначалась нарадою кожного разу, на строк до одного року.

Звичайно, створення такого позасудового органу, як Особлива нарада, слід розцінювати як порушення принципу законності.

А 13 вересня 1919 р. Радою Народних Міністрів УНР було ухвалено закон «Про надання міністрові внутрішніх справ, губернiальним комісарам, Київському столичному і Одеському міському комісарам права видавати обов'язкові постанови і накладати кари в адміністраційному порядку за порушення цих постанов» [3].

Не зважаючи на те, що цей закон скасовував аналогічний закон Української Держави, він майже цілком повторював його зміст (замінені лише назви посад – «старости» на «комісари» та

суми штрафів – «3000 карбованців» на «30 000 гривень»). Щоправда, ним надавались додаткові повноваження окремим посадовим особам УНР, зокрема й міністру внутрішніх справ. Так, у документі зазначалось: «Надати міністрові внутрішніх справ персонально, а губернiальним комісарам, київському столичному та одеському міському комісарам з затвердженням міністра внутрішніх справ право видавати обов'язкові постанови щодо охорони громадського порядку, спокою й доброго ладу й накладати в адміністраційному порядку на винних в порушенні цих постанов кари: грошову не більше тридцяти тисяч (30 000) гривень або арешт на строк не більше трьох місяців» [3]. Міністру внутрішніх справ також надавалось право змінювати чи скасовувати постанови губернiальних, київського столичного та одеського міського комісарів про накладення покарань за порушення обов'язкових постанов, виданих вищезазначеними посадовими особами.

В умовах фактично безперервного ведення бойових дій на території України Міністерство внутрішніх справ УНР протягом лютого-грудня 1919 року свою основну діяльність продовжувало зосереджувати переважно на вирішенні поточних справ, нагляді за роботою органів місцевого самоврядування, заходах по призову до лав Армії УНР і мобілізації населення, нормотворчій діяльності, організації діяльності з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю.

Одним із важливих завдань, що стояли перед МВС УНР на початковому етапі доби Директорії, була заміна органів охорони правопорядку колишньої Української Держави новими згідно з політико-правовими підходами держави до розбудови правоохоронних органів і визначення організаційно-правових засад їх діяльності. Згідно з політикою Директорії органи охорони правопорядку колишнього режиму підлягали ліквідації й заміні новими, зокрема державна варта мала бути замінена народною міліцією.

Керівництво справою створення народної міліції за доби Директорії було покладено на Адміністраційний департамент МВС УНР. Правовою підставою організації та діяльності у складі МВС народної міліції, яка мала замінити державну варту Гетьманату, став Закон УНР «Про скасування інститута державної варти й

сформування народної міліції» від 4 січня 1919 р. [4] Цим законом скасовувався існуючий інститут державної варти, а замість нього формувалась народна міліція.

Уряд УНР, розуміючи важливість найскорішого формування такого вкрай необхідного правоохоронного органу, як міліція, але не маючи часу на вироблення нових правових засад його діяльності, на початковому етапі використав ті, що існували за доби Гетьманату. Тобто, з отриманням назви «народна міліція» замість назви «державна варта» та майже повною заміною особового складу, новостворений орган охорони правопорядку – міліція – мав будувати свою діяльність згідно з тими нормативно-правовими актами, що й колишня державна варта, у тому числі й з тими штатними розписами, що їх мала державна варта.

У подальшому, розуміючи, що існуючі штати не задовольняють потреб в умовах воєнного стану, Адміністраційний відділ розробив, а МВС УНР подало на розгляд уряду законопроект про зміну штатів міліції. Новий Закон «Про тимчасові штати народної міліції» був ухвалений РНМ УНР 21 липня 1919 р. та затверджений Директорією 25 липня 1919 р. [5] Поряд із приписом щодо штатів міліції, цей закон передбачав значне збільшення заробітної плати працівників української міліції (майже на 100%) і карно-розшукних відділів (приблизно на 50-60%). У законі визначалось, що «тимчасові штати Київського столичного і Одеського отаманства та їх управлінь, Миколаївського отаманства, повітової й міської народної міліції та карно-розшукних відділів ... ухвалити і вважати їх дійсними з 1-го квітня 1919 року до 1-го січня 1920 року».

Отже, уряд УНР, сподіваючись на остаточну перемогу, ухвалив лише тимчасові штати народної міліції, розраховуючи у майбутньому розробити нові штати в умовах мирного часу. Але такої нагоди уряду УНР до кінця його існування надано так і не було.

Прийняття урядом заходів до упорядкування штатів та підвищення розмірів грошового утримання співробітників міліції дало Міністерству внутрішніх справ підстави для підвищення вимогливості до комплектування особового складу підрозділів міліції. Циркулярним листом (обіжником) від 26 липня 1919 р. міністр

внутрішніх справ І. Мазепа, доводячи до відома губерніяльних і повітових комісарів про підвищення заробітної плати міліціонерів, «клясним чинам міліції й співробітникам карно-розшукних відділів», поставив перед ними завдання «негайно ужити усіх заходів до сформування повного кадра міліції з певного (тобто благонадійного, відданого справі) елемента й постановлення його на належну висоту» [6]. Міністр сповіщав також про поширення на працівників міліції порядку нарахування відсоткових надбавок «на дорожнечу» (тобто на інфляцію) і добових, наголошуючи на тому, що «при нових ставках окладів п. п. комісари мають повну можливість набрати нові штати міліції з людей, цілком певних і здатних до праці». Уся відповідальність за добір кадрового складу міліції та карно-розшукового апарату покладалася на губерніяльних і повітових комісарів.

Ще одним проявом вимогливості до чистоти рядів працівників міліції були положення обіжника (циркулярного листа) міністра внутрішніх справ І. Мазепа від 30 липня 1919 р., в якому увага губерніяльних комісарів зверталася на те, що, за відомостями, які надійшли до міністерства, в деяких органах міліції перебувають на посадах колишні поліцейські та співробітники гетьманської варти, які вороже ставляться до Української Народної Республіки і своїми вчинками підривають авторитет народної міліції. Міністр пропонував негайно вжити заходів «до очищення міліції від темного елемента і підняття в очах населення авторитету народної міліції». Поряд з тим міністр зазначав, що за відомостями з місць, в міліції ще є чини, які «не зложили обітницю» (не прийняли присяги) на вірність УНР. Комісарам приписувалося «подбати про те, щоб усі чини міліції зложили урочисту обіцянку на вірність Українській Народній Республіці та її Уряду». Оскільки присяга працівника міліції урядом УНР ще не була затверджена, пропонувалось застосовувати текст, за яким присягали службовці гетьманської Державної варти, з заміною у відповідних місцях слів «Держава Українська» словами «Українська Народна Республіка» [7].

Зважаючи на те, що новостворена народна міліція в умовах воєнного часу та пануючої у країні анархії, маючи недостатню

чисельність, була не в змозі самостійно захистити населення від озброєних банд, що займалися розбоями та грабежами, особливо у сільській місцевості, органи місцевої влади вимушені були звертатися за допомогою до військових властей. Але такої допомоги цивільній владі військовій власті не завжди мали можливість надати, адже майже всі військові частини були переведені на фронтові позиції, а тому населення часто залишалось беззахисним.

З метою забезпечення захисту населення та охорони правопорядку уряд УНР, додержуючись політико-правових підходів до проблеми організації охорони правопорядку і боротьби зі злочинністю та створення системи правоохоронних органів і визначення організаційно-правових засад їх діяльності, продовжував вживати заходів до розбудови правоохоронного апарату.

Усвідомлюючи складний стан справ із забезпеченням охорони правопорядку, уряд УНР 28 лютого 1919 р. ухвалив розроблений МВС і поданий на затвердження міністром внутрішніх справ УНР Г. Чижевським Закон «Про створення Коша охорони республіканського ладу». Це формування створювалося «для охорони республіканського ладу, внутрішнього порядку і спокою в Українській Народній Республіці та забезпечення вольностей і прав народу в складі Міністерства внутрішніх справ» [8] і за визначенням проф. О. М. Мироненка становило собою збройне формування типу військово-польової жандармерії, яке було підпорядковане безпосередньо міністру внутрішніх справ [9].

В цьому законі передбачалось, що до видання статуту і штатів Коша його діяльність мала проводитись на підставі інструкцій і розпоряджень міністра внутрішніх справ, а грошове утримання цього формування передбачалось за рахунок вільних коштів, які були раніше відпущені на потреби народної міліції.

Пізніше, на доповнення вищезгаданого закону, РНМ УНР ухвалила Закон «Про тимчасові штати та статут Кошу охорони республіканського ладу на Україні» від 25 липня 1919 р., яким вводились у дію з 1 серпня 1919 р. штати штабу Коша, полків і сотень, а з 1 січня 1920 р. – штати управи Кошу, відділів полку і карно-розвідочних (карно-розшукових) відділів. Натомість з 1 січня 1920 р. мали бути скасовані усі карно-розшукові відділи народної

міліції, асигнування на утримання яких передавались до аналогічних відділів Кошу. Також законом ухвалювався доданий до нього за підписом міністра внутрішніх справ І. Мазепи «Статут Кошу охорони республіканського ладу» та доручалось міністру внутрішніх справ видати «Інструкцію для членів Кошу охорони республіканського ладу». На утримання штабу Кошу, штабів полків і сотень з коштів державної скарбниці за кошторисом на 1918 рік у розпорядження та під звіт міністра внутрішніх справ виділялося 119 416 000 грн. [10] Слід зазначити, що до ухвалення цього закону підрозділи Кошу у своїй діяльності фактично використовували ті положення, які були встановлені ще Статутом Державної варту колишньої Української Держави гетьмана П. Скоропадського, затвердженим 9 серпня 1918 р. [11].

У пояснювальній записці до штатів Кошу зазначалося, що дане формування складається з «Бивного управління і 11 полків» [12]. У ній також роз'яснювалися права командира цього формування – отамана Кошу. З огляду на важливість цієї посади їй було присвоєно III клас згідно з класифікацією державних службовців з відповідним матеріальним утриманням. Отаман Кошу користувався правами отамана корпусу Армії УНР. У справі керівництва діяльністю Коша отаман безпосередньо підлягав міністру внутрішніх справ, від якого отримував вказівки відносно того чи іншого напрямку діяльності Кошу. Для особистих доручень отаманові Кошу призначався осавул (сотник).

Основним правовим документом, на якому базувалась організація та діяльність Коша, був «Статут Кошу охорони республіканського ладу» [13]. У документі визначалося, що Кіш охорони республіканського ладу є виконавчим органом державної влади. Його комплектування проводилось з числа таких осіб: старшин та урядовців, переведених до Кошу з різних військових частин Армії УНР; рекрутів згідно з щорічною розрядкою Головного штабу або переведенням козаків та підстарших з інших військових частин; охотників (волонтерів). Усі старшини і козаки Кошу вважались такими, що перебувають на дійсній військовій службі. Особи, які вступали до Кошу охотниками (тобто добровільно) і не підлягали дійсній військовій службі або вже відслужили повний

строк, мали давати окрему підписку про те, що вони прослужать у Коші не менше трьох років. Усі ті, хто вступав на службу до Кошу, складали окрему службу присягу (обітницю).

Згідно з вимогами, що пред'являлись до осіб, які вступали до цього формування, вони повинні мати українське громадянство, бути фізично здоровими та віком не молодше 20 років і не старше 55 років. На старшинські (начальницькі) посади призначались особи, які мали освіту не нижче середньої, а на всі інші посади – «добре грамотні» [13].

Стосовно внутрішньої організації Кошу в Статуті зазначалось, що головним начальником над усіма установами та частинами Кошу є міністр внутрішніх справ, якому належить вище загальне керівництво діяльністю Коша та вищий нагляд за здійсненням завдань, які ставились перед цим формуванням. Безпосереднім керівником Кошу був отаман. Внутрішньо Кіш поділявся на полки, полки – на сотні, сотні – на чоти, чоти – на рої, рої – на варти.

Загальним завданням Кіш мав охорону республіканського ладу, внутрішнього порядку і спокою, а також забезпечення прав і вольностей народу. У своїй діяльності Кіш мав запобігати діям, що визначалися законами, постановами, розпорядженнями, наказами та іншими правовими актами Директорії УНР як «посягання на республіканський соціалістичний лад». До таких посягань відносились: агітація проти державного устрою УНР, її самостійності, Директорії, головного командування Армії УНР, законів, виданих Директорією, та її державних установ у військових частинах та серед населення; поширення брехливих чуток і прокламацій; привласнення функцій влади різними організаціями, комісіями та комітетами; заклики до федерації чи з'єднання України з іншою державою; випадки самочинних трусів (обшуків), реквізицій, арештів і самосудів; організація маніфестацій, зібрань на площах і вулицях, доки не буде відмінений оголошений військовий стан; нищення фабрик, заводів, самочинне вирубування лісів, розкрадання військового майна, незаконне володіння зброєю, саботаж, проживання у міських готелях та інших будинках без реєстрації, спекуляція тощо [11].

У випадках, коли службовці Кошу в разі відсутності міліції заміняли її, вони отримували право провадження дізнань та участі у провадженні попереднього слідства у кримінальних справах на підставі законів кримінального судочинства [13].

Зазначимо тут, що дане воєнізоване формування, покликане забезпечувати охорону порядку на території УНР, проіснувало лише трохи більше трьох місяців.

У науковій літературі можна зустріти положення про те, що Кіш охорони республіканського ладу припинив своє існування восени 1920 року після фактичної втрати Директорією всієї території УНР [11]. Але фактично він припинив свою діяльність ще у грудні 1919 року, коли внаслідок втрати майже всієї території, підконтрольної Директорії, ведення фронтних бойових дій було припинено, а Армія УНР вирушила у Перший Зимовий похід [14, с. 309-325; 212]. На підтвердження зазначеного часу припинення діяльності Кошу можна навести положення з пояснювальної записки до Закону «Про передачу карно-розшукуючих відділів Кошу охорони республіканського ладу до складу народної міліції». У ній, зокрема, зазначалося: «З поновленням діяльності всіх державних інституцій діяльність Кошу охорони республіканського ладу не була поновлена й замість нього постановою з 14 березня 1920 р. утворена військова жандармерія» [15].

Уряд УНР, не маючи змоги збільшити чисельність місцевої міліції, і далі продовжував пошуки шляхів посилення захисту населення від злочинних посягань. Подальшим кроком держави у реалізації політико-правових підходів до розв'язання проблеми організації охорони правопорядку та боротьби зі злочинністю була спроба залучення до цієї справи населення. Формою такого залучення стала народна самоохорона.

Сподіваючись на підтримку населенням створення громадської організації із забезпечення правопорядку, 11 червня 1919 р. РНМ УНР видала наказ «Про народню самоохорону», яким приписувалось «в кожному селі чи містечку зорганізувати охорону, в склад якої повинно увійти все мужське населення села чи містечка» [16]. Підписи під цим наказом поставили Голова РНМ Б. Маргос та міністр внутрішніх справ І. Мазепа.

Завданнями новоутвореної громадської служби були визначені: охорона сіл та доріг від «темних елементів» та злочинців, що грабують населення, провадять злочинну агітацію і тероризують населення; проведення арештів усіх підозрілих осіб, що «шатаються по селах, містечках та дорогах»; затримання усіх дезертирів, як із числа призваних до армії своїх односельців, так й інших сіл та містечок, їх арешт та супровід до відповідних представників місцевої влади; припинення будь-яких самовільних, «без порозуміння з волосними і сільськими управами», реквізицій та затримання осіб, які їх проводять; підтримання постійного зв'язку з усіма селами та містечками, аби на випадок збройного нападу банди була можливість знищити її спільними силами охорони; надавати допомогу представникам місцевої та повітової влади, а також військової влади при проведенні у життя різних розпоряджень уряду та військового командування.

Документ приписував, що на чолі народної охорони села чи містечка слід «постановити відповідальну людину, котра керувала б цією охороною, виконуючи поставлені їй завдання» [16].

Зважаючи на те, що у наказі про народну самоохорону не було чітко визначено підпорядкованості новостворюваної громадської охоронної структури, 3 липня 1919 р. МВС видало обіжник до губерніальних і повітових комісарів з роз'ясненням цих питань [17]. У документі, підписаному міністром внутрішніх справ І. Мазепою, міністерство доводило до відома губерніальних та повітових комісарів, що народна самоохорона підпорядковується безпосередньо сільським і волосним комісарам, а у своїй діяльності керується вказівками представників волосної і повітової міліції. Волосна ж міліція повинна надавати сільським і волосним комісарам законну допомогу у справі організації народної самоохорони та в забезпеченні діяльності цих формувань. Цим документом підкреслювалося, що волосна міліція підпорядковується безпосередньо волосному начальнику міліції, а останній районному начальнику повітової міліції.

Але за різних причин, незважаючи на організаційні зусилля МВС УНР, справа утворення народної самоохорони на місцях була фактично провалена. Головними причинами цього було, пе-

реважно небажання місцевого населення брати участь у формуваннях народної самоохорони, а в окремих випадках – небажання місцевої влади займатися справою організації нових громадських правоохоронних структур. Створення за ініціативою МВС такого нового виду організації охорони правопорядку, як народна самоохорона з числа усього чоловічого населення сіл та містечок УНР з покладенням на неї окремих функцій міліції, було негативно сприйнято населенням.

Тому необхідно було виробити нову форму організації охорони правопорядку в місцевостях, де не вистачало народної міліції. Такою формою організації охорони правопорядку в сільській місцевості УНР став запроваджений МВС інститут сільських десятських, які визначалися як нижчі чини української міліції.

Уперше інституція сільських десятських була запроваджена циркуляром Міністерства внутрішніх справ УНР «Про тимчасову організацію влади на місцях» від 10 вересня 1919 р. [18] Згідно з цим документом у селах на кожні десять дворів вибирався один десятський. Десятські безпосередньо підлягали сільському комісару, який обирався на сільському сході на півроку і затверджувався повітовим комісаром. На них покладалося «виконання по селу різних міліційних обов'язків щодо забезпечення ладу та спокою населення, а також супроводження до районного начальника арештованих та підтримку порядку на ярмарках і велелюдних зібраннях» [18]. Виділення коштів на утримання десятських за державний рахунок не передбачалося, а плату за виконання обов'язків вони повинні були отримувати з громадських сум у розмірі, який устанавлювався сільськими сходами (зібраннями).

Внаслідок втрати Директорією майже усієї території України наприкінці 1919 року інституція сільських десятських проіснувала близько трьох місяців. Але, зважаючи на те, що таке нововведення встигло себе зарекомендувати з позитивного боку та, на відміну від народної самоохорони, було підтримано місцевим населенням, після повернення частини території країни під свою владу Директорія у 1920 році відновила цю інституцію в українських селах.

Протягом 1919 року МВС УНР, незважаючи на складні умови роботи, викликані постійними переїздами у зв'язку з перебігом бойових дій, приділяло неослабну увагу такому, одному із найважливіших, напряму діяльності, як нормотворчість. Міністерством було виконано величезний обсяг нормотворчої роботи з підготовки законопроектів УНР, проектів постанов Ради Народних Міністрів та розробки відомчих нормативно-правових актів. Підготовкою законопроектів була зайнята утворена у складі МВС спеціальна Законодавча Комісія, що звітувала про свою роботу перед міністром або Радою міністра внутрішніх справ.

Отже, МВС УНР в умовах скрутного воєнно-політичного, матеріально-технічного і фінансового становища держави та складної оперативної обстановки проявляло всіляку можливу за тих обставин турботу про зміцнення правоохоронних органів і забезпечення їх усім необхідним для успішного виконання поставлених перед ними службових завдань.

1. Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. *Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довідник*. – К.: Наукова думка, 1995. – 487 с.
2. *Ухвалена Радою Народних Міністрів постанова про тимчасові правила щодо засобів боротьби з діяльністю осіб, яка загрожує республіканському ладу, спокою і внутрішньому порядку Української Народної Республіки від 15 серпня 1919 р.* // *Вістник Державних Законів для всіх земель УНР*. – 1919. – 26 серпня.
3. *Ухвалений Радою Народних Міністрів закон про надання міністрові внутрішніх справ, губерніяльним комісарам, київському столичному і одеському міському комісарам права видавати обов'язкові постанови і накладати кари в адміністраційному порядку за порушення цих постанов від 13 вересня 1919 р.* // *Вістник Державних Законів для всіх земель УНР*. – 1919. – 31 жовтня.
4. *Ухвалений Радою Народних Міністрів Закон про скасування інститута державної варту й формування народної міліції від 4 січня 1919 р.* // *Вістник Державних законів*. – 1919. – Вип. 2. – 21 січня.
5. *Ухвалений Радою Народних Міністрів Закон про тимчасові штати народної міліції від 25 липня 1919 р.* // *Вістник Державних Законів для всіх земель УНР*. – 1919. – № 30. – 15 серпня.
6. *До п. п. губерніяльних і повітових комісарів. 26/29 липня 1919 р.* // *Вістник народнього МВС УНР*. – 1919. – 30 вересня.

7. П. п. губерніяльним комісарам: Обіжник МВС від 31 липня 1919 р. // Вісник Української Народної Республіки. – 1919. – 7 серпня.
8. Закон про створення Коша охорони республіканського ладу від 28 лютого 1919 р. // Вістник Державних Законів. – 1919. – 4 травня.
9. Мироненко О. М. Кіш охорони республіканського ладу // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 3. – К.: «Укр. енцикл.», 2001. – С. 113.
10. Ухвалений Радою Народних Міністрів Української Народної Республіки закон про тимчасові штати та Статут кошу охорони республіканського ладу на Україні від 25 липня 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 1092. – Оп. 5. – Спр. 30. – Арк. 2.
11. Мироненко О. М. Кіш охорони республіканського ладу // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 3. – К.: «Укр. енцикл.», 2001. – С. 113.
12. Пояснююча записка до штатів Кошу охорони республіканського ладу // ЦДАВО України. – Ф. 1092. – Оп. 5. – Спр. 30. – Арк. 6.
13. Статут Кошу охорони республіканського ладу // ЦДАВО України. – Ф. 1092. – Оп. 5. – Спр. 30. – Арк. 10-12.
14. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. 1917-1921. – К.: Темпора, 2003. – 608 с.
15. До закону «Про передачу карно-розшукуючих відділів Кошу охорони республіканського ладу до складу народної міліції»: Пояснююча записка // ЦДАВО України. – Ф. 1092. – Оп. 2. – Спр. 529. – Арк. 2.
16. Наказ про народну самоохорону від 11 червня 1919 р. // ЦДАВО України. – Ф. 1092. – Оп. 4. – Спр. 32. – Арк. 21.
17. П.п. губерніяльним і повітовим комісарам: Обіжник МВС від 3 липня 1919 р. // Вістник Української Народної Республіки. – 1919. – 23 липня.
18. Про тимчасову організацію влади на місцях. 10 вересня 1919 р. // Вістник Народнього Міністерства Внутрішніх Справ УНР. – 1919. – № 1-2. – 30 вересня.

Шинкарук Я.І. Організація та діяльність Міністерства внутрішніх справ Української Народної Республіки в період з лютого по грудень 1919 року

Стаття присвячена аналізу організаційно-правових засад діяльності Міністерства внутрішніх справ Української Народної Республіки в період з лютого по грудень 1919 року. В статті було досліджено організацію та діяльність Міністерства внутрішніх справ Української Народної Республіки протягом лютого-грудня 1919 р., яке зосередило свою увагу на нагляді за роботою органів місцевого самоврядування, охороні громадського порядку, заходах по призову до лав Армії

Української Народної Республіки і мобілізації населення, нормотворчій діяльності та вирішенні поточних справ.

Ключові слова: Директорія, Українська Народна Республіка, Міністерство внутрішніх справ, органи внутрішніх справ, народна міліція, організаційно-правові засади.

Шинкарук Я.И. Организация и деятельность Министерства внутренних дел Украинской Народной Республики в период с февраля по декабрь 1919 года

Статья посвящена анализу организационно-правовых основ деятельности Министерства внутренних дел Украинской Народной Республики в период с февраля по декабрь 1919 года. В статье было исследовано организацию и деятельность Министерства внутренних дел Украинской Народной Республики на протяжении февраля-декабря 1919 г., которое сосредоточило свое внимание на наблюдении за работой органов местного самоуправления, охране общественного порядка, мероприятиях по призыву в ряды Армии Украинской Народной Республики и мобилизации населения, нормотворческой деятельности и решении текущих дел.

Ключевые слова: Директория, Украинская Народная Республика, Министерство внутренних дел, органы внутренних дел, народная милиция, организационно-правовые основы.

Shinkaruk J.I. The organization and activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukrainian People's Republic in the period from February to December 1919

The article analyzes the institutional and legal framework of the Ministry of Internal Affairs of Ukrainian People's Republic in the period from February to December 1919. This article deals with the organization and operation of Ministry of Internal Affairs of Ukrainian People's Republic in February-December 1919, which focused on the supervision of local governments, public order, measures to appeal to the ranks of Ukrainian People's Republic Army and mobilization, lawmaking activities and solution of current affairs.

Key words: the period of Directory, Ukrainian People's Republic, the Ministry of Internal Affairs, agencies of internal affairs, people's militia, organizational and legal principles.